

SENDİKAL HAK VE ÖRGÜTLENMEYE DAİR BAZI SATIR BAŞLARI

Atilay Açıñ

Hava-İş Sendikası Genel Başkanı

Ülkemiz siyasetinin bir eşik noktası olarak önümüzde duran ve neoliberal politikaların serbestliğe kavuştuğı milat niteliğı taşıyan 12 Eylül askeri darbesi, sosyal-ekonomik-siyasal alanda yeni sorunlar doğurmuştur. Özellikle 90'lı yıllar ile birlikte çift kutuplu dünyanın silikleşerek ortadan kalması ile birlikte zaten yeterince karşılığını bulamamış olan sosyal devletin pek çok kazanımı ortadan kalkmış, ekonomik-sosyal-kültürel haklar sermayenin ihtiyaçları doğrultusunda yok edilmiştir.

Hava-İş Sendikası tarihi boyunca, çalışma yaşamının insani şartlarda geliştirilmesi, demokratikleşmesi ve toplumsal anlamda özgürlüklerin güçlendirilmesi amacıyla mücadele etmiştir. Günümüzde bu mücadele, sendikalara yönelik antidemokratik çalışma yasaları ile vücut bulan baskıcı-otoriter anlayış ve zihniyetin ortadan kaldırılması için sürmektedir. 12 Eylül faşist döneminin bir ürünü olan ve iş yasaları ülkemiz için bir utanç kaynağıdır ve ortadan kaldırılması kaçınılmaz bir görev olarak karşımızda durmaktadır.

AKP hükümetince öne sürülen sözde iyileştirme-demokratikleşme hamleleri ile değiştirilmek istenen yasalar darbe dönemi kararlarını aratmaz iken Türkiye, ILO tarafından 'sendikal hak ve özgürlükleri ihlal ettiği' gerekçesiyle kara listeye alınmakta, AB ilerleme raporunda aynı konuya dikkat çekilmekte ve sendikal mevzuatın ILO ve AB normlarına uyumlu hale getirilmesi istenmektedir.

Sendikal hak ve özgürlükler, 'Örgütlenme özgürlüğü, toplu sözleşme hakkı, grev hakkı' gibi üç temel meseleden oluşmakla birlikte bütünlük arz ediyor ve yalnızca birinin ihlalinin söz konusu olması durumunda diğer hakkın kullanımı imkansızlaşmaktadır.

Ancak gelinen noktada, sendikal hak ve özgürlükleri evrensel düzeyde koruyacak ve sağlayacak bir çabadan ziyade, her aşamada var olan durumu ve 12 Eylül'ün yasakçı zihniyetiyle hazırlanmış yapıları korumaya dönük bir çaba içerisinde olduğunu gördük.

Hava-İş Sendikası'nın mücadeleciliğini kırmaya dönük projelerin hayata geçirilmesi, TMMOB'un yetkilerini ortadan kaldıracak düzenlemeler, kıdem tazminatı hakkına göz dikilmesi, artan iş cinayetlerine ilişkin önlemlerin alınmaması gibi bir çok alanda karşılaşılan sorunlar ülkemiz çalışma yaşamına yapılan müdahalelerden yalnızca bir kaçı.

Ülkemizin imzaladığı ve usulüne göre yürürlüğe konulmuş bulunan ILO sözleşmeleri, BM İnsan Hakları Evrensel Beyanname, BM Ekonomik, Siyasal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avru-

pa Sosyal Şartı ile altı çizilmiş sendikal hak ve özgürlükler, ülkemiz işçi sınıfının demokratik talepleridir.

Tüm bunlar yaşanırken AKP iktidarı döneminde, eksik olan sendikal hak ve özgürlüklere saygı gösterilmediği gibi, sendikal harekete, işçi ve emekçilere karşı düşmanca tavır sergilenmiş, sendikaların, işçilerin ve emekçilerin en temel, meşru hakları çiğnenmiştir.

Geriye dönük bir değerlendirme yapıldığında, emekçilere yapılan saldırıların, tek tek sendikal örgütlere değil, bütün işçi sınıfına topyekün olarak yapıldığını söyleyebiliriz.

Hava-iş Sendikası olarak daha özgürlükçü, uluslararası sözleşmelere uygun, çağdaş, demokratik bir çalışma hayatını sağlayacak bir yasa için yıllardır mücadele ediyoruz. İstedığımız, dünyanın kabul ettiği en temel haklar. Yani: İşten çıkartılma korkusu olmadan sendikalara üye olmak, uzun ve karmaşık yetki prosedürleriyle oyalanmadan sözleşme masasına oturabilmek, işkolunda, işyerinde baraj tehditleri, sınırları olmadan özgürce örgütlenebilmek ve grev hakkını yasaksız ve en geniş biçimde kullanabilmek.

Sendikal hak ve özgürlüklerin sesli bir şekilde dillendirilmesine dahi baskı ile yanıt verilen bu süreçte, Hava-iş Sendikası'nda yasaklardan payına düşeni aldı.

Tamamen THY A.O'nun Hava-İş sendikası üyelerinin haklarını kısıtlamak ve toplu sözleşmelerini işlevsiz kılmak amacıyla talebi üzerine AKP grubunca Meclise getirilen ve tüm muhalefet partilerinin hayır demesine rağmen apar topar geçirilen 6321 sayılı havacılık hizmetlerinde grev yasağı getiren yasa, Sayın Cumhurbaşkanı tarafından da nerdeyse aynı gün hiçbir hukuki inceleme yapılmadan onaylanmıştı.

Bu yasakçı zihniyet bu hak gaspı ile de yetinmemiş, anayasanın sunduğu 'demokratik karşı çıkma hakkını' kullanarak 'grev yasağına hayır' diyen THY A.O ve THY Teknik A.Ş işçilerinden 305 işçi 'yasadışı dışı eyleme katılma' gerekçesi ile işten çıkarılmış ve son yılların en büyük işçi kıyımına imza atılmıştı.

Havacılık işlerine getirilen grev yasağı elbette ki kendiliğinden ortadan kaldırılmadı. Sendikaları ile altı aya yakın direniş gösteren işçilerin örnek mücadelesi, ulusal ve uluslar arası düzeyde sürdürülen kapsamlı direniş hükümete geri adım atmaktan başka bir çare bırakmadı. Bu şekilde, 12 Eylül'den 80 darbesinden sonra yasayla getirilen, sonrada yasa ile kaldırılan tek grev yasağıdır.

Yasaklar Ülkesinde Sendikal Düzenlemeler

Ülke gündemine belli aralıklarla demokrasi paketi ve açılımlarla çıkan AKP hükümeti, piar çalışmasını manipülasyonlar üzerine kurduğu bazı yasa değişiklikleri gerçekleştirdi.

6356 Sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu Yasalaştı

Bilindiği gibi yasalanan 6356 sayılı yeni Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Yasası mevcut 2821 Sayılı Sendikalar ve 2822 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev Lokavt Kanunlarını birleştirerek tek bir metin haline getirmektedir.

Bu yasa değişikliği yıllardır hem AB uyum süreci hem de ILO standartları kapsamında büyük eleştiri alan ülkemizdeki sendikal özgürlüklerin kısıtlanması ve sendikal hak ihlallerinin sona erdirilmesi için tartışılan bir konu olarak gündemde yer almaktadır.

Ancak bütün bu uyarı ve eleştiriler ne yazık ki TBMM’de sayısal çoğunluğu bulunan AKP hükümetince çıkarılan 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanununun yasalaşması esnasında siyasi iktidarca dikkate alınmadı. Diğer partilerce verilen onlarca değişiklik önergesi reddedilirken, TBMM Komisyonlarında ortak mutabakat ile geçen metin AKP milletvekillerince verilen değişiklik önermeleri ile işçiler aleyhine değiştirildi.

Yasa Neleri Değiştirdi?

Yeni yasa ile getirilen değişiklikler ile genel anlamda tüm işçileri, özel anlamda Hava-iş Sendikası’nı etkileyen önemli hükümler oluştu. Daha önce Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı işçi sayıları kayıtlarına göre yapılan sendikalaşma istatistikleri bu yeni yasa ile SGK’na kayıtlı işçi sayıları üzerinden yapılacağından ülkemizdeki sanal olan sendikalaşma oranı %56’dan reel olan %8’lere düşecektir. Bu ülkemizdeki sendikal örgütlenmenin gerçektensil engellendiğinin de göstergesidir.

30 ve daha az işçi çalıştıran işyerlerinde sendikal hak güvencesi ortadan kaldırıldı.

Ülkemizde kurulu işyerlerinin yaklaşık %82’si 30 ve daha altında işçi çalıştıran işyerleridir. Mevcut 4857 sayılı İş Kanunu’nda bu işyerlerinde işe iade davası açılması sınırlanmışken, eğer iş sözleşmesi feshi sendikal nedenle olduğu iddia edilirse işçinin bu konuda sendikal tazminat davası açma hakkı korunmuştu. Bu bir anlamda sendikalaşmayı önlemek isteyen işverenleri caydırıcı nitelikte bir düzenlemedir.

Ancak şimdi bu yeni yasa bu kapsamdaki işçilerin bu hakkını ortadan kaldıran bir düzenleme getirmiştir.

Anayasanın eşitlik ilkesine ve sendikal hak ve özgürlüklere aykırı olarak özellikle bir işveren kurumu olan TOBB tarafından hükümete yapılan baskılar karşısında düzenlenen bu madde açıkça işverenlere bir taviz olarak verilmiştir.

Havacılık işkoluna 31 Mayıs 2012 tarihinde getirilen grev yasağı kaldırıldı ancak diğer işkollarında yasaklar sürdü.

%10 işkolu barajı %3’e düşürüldü ancak gerçek SGK’lı işçi sayısına göre oran belirleneceğinden birçok sendika bu barajı aşamayacak.

İşyeri ve işletme barajları %50 ve 40 olarak korunarak örgütlenme engelleri devam ettirildi. ILO evrensel kurallarına tamamen aykırı işkolu ve işyeri barajları konusunda mevcut durum daha da kötüleşti. Çünkü mevcut yasada %10 olan barajın %3’e düşürülmesi istatistiklerin gerçek işçi sayılarına göre tespit edileceğinden aslında birçok sendikanın baraj altında kalmasına, birçok işçinin toplu iş sözleşmesinden mahrum kalmasına neden olacaktır. Bu olumsuz düzenlemelerle;

Mevcut sigortalı işçilerin %57’si toplu sözleşme yapacak sendika bulamayacak. 7 sektör baraj altında kalacak. Sayıları 6 milyon 298 bin kişiyi bulacak

inşaat, turizm, sağlık, taşımacılık, ticaret/büro/eğitim, basın ve liman işçileri için toplu sözleşme bir hayal olacak!

Yasaya göre işkolu barajı yüzde 1, yüzde 2 ve yüzde 3 şeklinde uygulanacak. Özel sektörde gerçek sendikalaşma oranının yüzde 3 civarında olduğu düşünülecek olursa önümüzdeki yıllarda sendikal hareketin bütünü için ciddi bir tehlike söz konusu olacaktır.

Yasa uygulanmaya başlandığında %1 barajıyla 10 sendika, %2 barajıyla 13 sendika, %3 barajıyla 6 sendika baraj altında kalacak. Yani toplu sözleşme yetkisi olan mevcut sendikaların yarısından fazlası, 6 milyon 298 bin kişiyi temsil eden 29 sendika toplu sözleşme yapamayacak. 8 sektörde tek sendika egemenliği kurulacak ve 2 milyon 868 bin sigortalı işçi (yani %26'sı) tek sendikaya üye olmak zorunda kalacaklardır.

Bu konuda TBMM'de geçici bir madde düzenlenerek %3 baraj ile ilgili bir geçiş dönemi öngörüldü. Buna göre ilk istatistiklerin açıklanacağı tarihe kadar yaklaşık 3 aylık dönem için baraj %0 uygulanacak, sonraki 4 yıl için %1 uygulanacak. Bu değişiklik bile bir çok sendikayı baraj altında bırakmaktadır.

İşkolları Yeniden Düzenlendi

Hava-iş'in de içerisinde bulunduğu pek çok sendikanın işkolu kapsamı genişledi.

Sendikaların hangi sektör ve işyerlerinde örgütleneceğini belirleyen işkolları sayısı 28'den 20'ye düşürüldü.

Ancak bu değişiklikte bile ILO normları uygulanmadı. Aslında tam bir taşımacılık olan Deniz Taşımacılığı, deniz taşımacılığın destek hizmetleri olan gemi yapımı, tamiri, liman, antrepo hizmetleri 15 No'lu Taşımacılık işkolunun dışında bırakıldı. Aslında tüm dünyada karayolu, denizyolu, demiryolu, havayolu liman antrepo ve depolar bir bütün olarak taşımacılık işkoluna dâhildir. Hatta iç sular taşımacılığı, balıkçılık ve turizm de bu işkolunda yer almaktadır. Küresel bir yapı olan bu sistem bütün halinde Lojistik olarak tanımlanmaktadır.

Hava-iş Sendikasının, yasanın yürürlüğe girdiği tarihe kadar örgütlenmesini sürdürdüğü 21 sayılı Hava Taşımacılığı işkolu 15 no'lu Taşımacılık İşkolu olarak yeniden tanımlanmıştır. Buna göre Demiryolu, Karayolu ve Havayolu taşımacılığı ile ilgili işyeri ve işlerde sendikamız örgütlenebilecektir. İşkolu kapsamının genişlemesi sendikamıza yeni bir soluk ve güç katacaktır. Bu işkoluna hangi işler ve işyerlerinin dâhil olacağı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca çıkarılacak yönetmelikle belirlenecektir.

Hava-iş Sendikası yeni oluşturulan 15 No'lu Taşımacılık İşkolunda en büyük sendika oldu.

Yeni oluşturulan 15 no'lu Taşımacılık işkolunda kurulu hali hazırda 6 sendika bulunmaktadır. Bu sendikalardan 4'ü barajı aşmamakta ve yetki alamamaktadır. SGK kayıtlarına göre yeni oluşturulan bu işkolunda 700 bin civarında işçi çalışmaktadır. Hava-iş 4 yıl uygulanacak %1 barajı aşan ve yeni işkolunda 15200 üyesi ile en büyük sendika olmaktadır.

Hava-iş'in en fazla üyesi bulunan THY A.O.'da son iki dönemdir yaşanan yetki sorunlarının kaynağında Bakanlık kayıtlarındaki sendikamızın üye sayısının gerçek sayıdan 3-4 bin eksik görünmesi bulunmaktaydı. Hava-iş, iki dönem bu konuda önemli bir hukuk mücadelesi vererek THY A.O. ve THY teknik A.Ş. üye sayılarını Yargıtay kararları ile gerçek sayıya çıkarmış bir anlamda sendikamızın geleceğini güvence altına almıştır.

Bu sendikamızın tecrübesi ve öngörüsünün haklılığını açıkça ortaya koymuştur. Bu konuda hassas davranılmasa sadece gün kurtarılmaya çalışıl-sa Hava-iş, belki de bu yeni yasa ile baraj altında kalacak üyeler büyük sıkıntı yaşayacaktı.

Sendika İşyeri Temsilcileri ve İşyerinde Çalışan Sendika Yöneticilerinin İş Güvencesi Genişletildi.

Sendikal örgütlenmenin ve sendikal faaliyetin ana unsurları olan işyeri sendika temsilci ve yöneticilerinin iş güvencesinin ILO normlarına aykırı olarak 4857 sayılı Kanun'daki şekliyle eksik olarak düzenlenmesi sendikal örgütlenmeye büyük darbe vurmuştur. İLO ve AB uyum sürecinde en çok eleştiri alan bu konu bu yasa önemli bir değişiklik getirilerek işyeri sendika temsilcilerine ve işyerinde çalışan sendika yöneticilerine önemli bir iş güvencesi sağlamıştır.

Hava-iş Sendikası'na Yönelik Sistematik Baskılara Dair Kısa Bir Özet

Hava-iş Sendikası'nın örgütlü bulunduğu, toplu sözleşme imzalama yetkisine sahip olduğu işyerlerini parçalayarak, örgütlülüğe darbe vurulmak isteniyor. 2012 yılının 31 Mayıs'ında havacılık işkolunda grev yaşağı getirerek büyük bir darbe planı peşinde olan AKP hükümeti, işkollarında değişiklik yaparak saldırıları perçinliyor.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Hava-İş'in yıllardır örgütlü bulunduğu, toplu iş sözleşmesi imzaladığı ve havacılık sektörünün bir parçası olan uçak bakım onarım işyerlerini değiştirmeye uğraşiyor. Bu değişiklik ile havacılık (taşımacılık) iş kolunu kendi içerisinde bölerek parçalanması, mücadeleciler sendikaların tasfiyesi ve sarı sendikaların önünün açılması hedefleniyor.

26 Temmuz 2013 günü resmi gazetede İşkolları Yönetmeliği'nde değişiklik yapılmasına dair bir yönetmelik yayınlandı. Bu yönetmelikte 12 no'lu metal iş kolunun altına "Hava taşıtlarının ve uzay araçlarının bakım ve onarımı" maddesi eklendi. Eklenen bu madde ile Hava-İş Sendikası yıllardır örgütlendiği ve toplu iş sözleşmelerine imza attığı uçak teknik bakım onarımı, yandaş sendika olan Çelik-İş Sendikası'na geçirilmesine göre şekillendirdi.

Aynı oyun 2009 yılında da denendi.

Çelik-İş Sendikası 2009 yılında THY Teknik A.Ş işvereni ile birlikte yine işkoluna yönelik bir saldırının içinde olmuş, sırf bu yüzden tam 25 ay sözleşme imzalanamamıştı. Yine aynı Bakanlık itirazı kabul etmeyerek 'havacılık işkolunda' olduğuna karar vermiş ve bu girişim başarılı olamamıştı.

İşte Son İki Yılda Hava-İş'e Yönelik Saldırıları

- Son iki yıldır AKP iktidarının Hava-İş Sendikası'na yönelik saldırıları durmuyor. İlk saldırı, Toplu İş İlişkileri Yasası Kanun Tasarısının 64. maddesine son dakika bir madde eklenerek sivil havacılık iş kolunda grev anında işverene yüzde 40 faaliyetini sürdürme hakkı tanınmıştı. Bu tasarı fiili anlamda bir grev yasağı ve kırıclığı anlamına geliyordu. Tasarı meclis alt komisyonundan geri çekilmişti.
- Hava-İş Sendikası ile THY yönetimi arasında 23. dönem Toplu İş Sözleşmesi görüşmelerinin sürdüğü ve görüşmelerde arabuluculuk aşamasına geldiği sırada 30 Mayıs 2012'de yapılan yasa değişikliği ile havacılık iş koluna grev yasağı getirildi. AKP İstanbul Milletvekili Metin Külünk ve iki diğer milletvekilinin bazı kanunlarda değişiklik yapılması hakkında kanun teklifinin TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilmesi ile 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu'nda grev yasaklarını düzenleyen maddelerden "Yasağın bulunduğu işler" başlıklı 29. maddesine "Havacılık hizmetlerinde" ibaresi eklendi. Hava-İş üyesi 29 Mayıs'ta işten çıkarılan 305 THY işçinin mücadelesi sonucu grev yasağı kaldırıldı.
- Hava-İş Sendikası'nın bulunduğu havacılık işkolu 6356 sayılı sendikalar ve toplu iş ilişkiler sözleşmesi kanununa göre iş kolları ve 2821 sayılı yasa göre değiştirilerek taşımacılık işkolu olarak düzenlendi. 28 olan işkolları sayısı 21'e düşürüldü. Barajların düşürüldüğü iddia edilse de, sendikaların eski iş kolundaki çalışan sayısına göre üye sayısı ile birlikte barajı aşan sendikalar bile yeni işkoluyla birlikte çalışan sayısının artması ve orantılı olarak üye sayısının az gözükmeye başlamesi nedeniyle yeni bir baraj getirdi. Ayrıca ek olarak en az 2.000 üye zorunluluğu getirildi. Bu değişiklik ile mevcut sendikaların işkolu çaplarını genişletilerek, üye sayısı ile birlikte barajın altında kalması ve yetkilerini kaybetmesi hedeflendi. Bu süreci önümüzdeki yıllarda hep birlikte göreceğiz.
- 24. Dönem Toplu İş Sözleşmesi görüşmelerinin tıkanmasıyla 15 Mayıs'ta greve çıkan Hava-İş Sendikası, grevin başlangıcından bugüne THY yönetiminin hukuk dışı bir şekilde grevde yeni işçi alımı yaptığı ve farklı havayollarından kabin ekibi kiraladığını belirtiyordu. Hükümet, ÇSGB, İl çalışma müdürlükleri, savcılıklar, iş müfettişleri konuyu araştırmayarak 54 gün sessiz kaldı. Nitekim grevin 54. gününde İstanbul 5. İş Mahkemesi de Hava-İş lehine karar vererek THY yönetiminin "grev kırıclığı" yaptığına hükmetti. Bu karara rağmen THY yönetimi hukuku çiğnemeye devam ediyor. İşçiler mahkemenin kararlarını uygulaması ve THY yönetiminin uyması için 24 saat adalet nöbeti tuttu, Çağlayan Adliyesi önünde basın açıklaması yaptı. Bundan sonra sendikanın ve örgütlü işçilerin yeni eylemlerle mücadeleyi yükseltmeleri bekleniyor.
- Ve son olarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İşkolları Yönetmeliğinde değişiklik yapılmasına dair bir yönetmelik yayınlamaya havacılık (taşımacılık) iş kolunu kendi içerisinde bölerek parçaladı. Uçuş teknik bakım onarımı, havacılık (taşımacılık) sektöründen alarak metal işkoluna verildi.

Elbette ki yukarıda bahsi geçen baskı-saldırıları ülkemiz siyaset tarihinde ilk kez yaşanmıyor. Sendikacılığı gerçek anlamda hayata geçirmeye çalışan tüm sendikalar, gerçeğin sözünü söyleyen tüm kurumlar benzer sorunlar ile karşı karşıya bırakılıyor.

Fiili anlamda sendikalarca verilen mücadele ve direnişler için yalnızca bir boyutu. Doğru bilgilenme, bilginin hegemonyasını kurmak ve kamuoyunun bu doğrultuda doğru-eksiksiz bilgilenmesini sağlamak ayrı bir önem teşkil ediyor. İşte bu gerekçelerle, bu sene Uludağ Üniversitesi'nin ev sahipliğinde gerçekleşecek Sosyal Haklar Sempozyumu'nu fazlasıyla önemsiyor ve çalışma yaşamı-sendikal hak ve özgürlükler hususuna ciddi bir bilimsel-akademik zemin oluşturacağını diliyoruz.